

необхідною стратегією для України, яка прагне стати сучасною, прозорою та ефективною державою в умовах глобальних викликів.

Література:

1. Бондаренко С. Інтегровані моделі співпраці: перспективи для місцевого розвитку. Сучасні проблеми управління. 2022. № 1. С. 15–30.
2. Європейський Інститут Демократичних Досліджень. Цифрова трансформація публічного управління в Європі. Брюссель: Європейський Інститут Демократичних Досліджень, 2021. URL: https://www.eid.org/eu_digital_transformation.
3. Іваненко П. Механізми зворотного зв'язку в місцевому управлінні: порівняльний аналіз європейських практик. Публічне управління в Європі, 2021. № 4. С. 45–60.
4. Петрова Л. Проблеми координації між центральною владою та місцевими органами: досвід Нідерландів, Фінляндії та Німеччини. Європейський досвід у публічному управлінні, 2019. № 2. С. 112–130.
5. Сидоренко О. Нормативно-правове забезпечення участі громадськості в прийнятті рішень: європейські підходи. Юридична практика, 2020. № 3. С. 75–90.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-32>

THE PHENOMENON OF POPULISM IN THE CONTEXT OF THE DEMOCRATIC CRISIS: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

ФЕНОМЕН ПОПУЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ КРИЗИ ДЕМОКРАТІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Lavrynovych O. A.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Philosophy and Pedagogy
National Transport University
Kyiv, Ukraine*

Лавринович О. А.

*кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри філософії
та педагогіки
Національний транспортний
університет
м. Київ, Україна*

Посилення інтересу до феномену популізму у сучасному політичному дискурсі зумовлено його впливом на перспективи

розвитку демократії. Популісти артикулюють прагнення до відновлення «справжньої» демократії протиставляючи їй, за їхніми твердженнями, «безвідповідальному правлінню еліти», яке лише формально відповідає критеріям демократичного правління. Поява перепон на шляху стабільності демократій, зниження ефективності багатьох демократичних урядів, неспроможних задовольнити політичні та економічні вимоги громадян, поряд з радикальною трансформацією медіаландшафту, яка забезпечила більший доступ до широкої аудиторії політиків-популістів, надали популістам конкурентних переваг. Завдяки кращій організації, пропаганді та медійним особам популізм перетворився у політичний мейнстрим. Через це актуалізується дослідження його сутності та проявів, потенційних загроз для демократичного розвитку.

Популізм є досить розпливчатим, неоднозначним, мінливим, регіонально та історично специфічним феноменом, який попри цілеспрямовану наукову увагу протягом останніх 70 років, й досі не отримав універсального визначення. Його розглядають як політичну риторичку, політичний стиль, короткозору макроекономічну політику, політику ідентичності, концепцію та форму влади, політичний режим, політичний дискурс, політичну ідеологію, політичну стратегію, дискурсивний фрейм тощо. На думку одних, популізм збільшує ризики згортання демократії, інші вважають його нормальним проявом політичного процесу. При цьому кожна з цих думок має право на існування, що доводиться емпіричними прикладами.

Найпоширенішим концептуально точним є визначення популізму запропоноване Касом Мудде та Христобалем Ровіра Кальтвассером (Cas Mudde, Cristóbal Rovira Kaltwasser) [3]. Вони розглядають популізм як «тонкоцентричну» ідеологію («thin-centred ideology») відповідно до якої суспільство поділене на дві однорідні та антагоністичні групи, «чисті люди» супроти «корумпованої еліти», і яка стверджує, що політика повинна бути вираженням загальної волі (*volonté générale*) народу.

Автори наголошують на наступних важливих характеристиках популізму. По-перше, йдеться про «тонку» ідеологію. Популізм не є «повноцінною» ідеологією, оскільки не має своєї ключової концепції, політичної позиції та символічно досить «бідний», порівняно з традиційними ідеологіями, як от лібералізм, консерватизм, соціалізм та інші «ізми». Слушною є теза, що «популістським партіям, як правило, бракує грандіозного бачення або всеосяжних ідеологічних проєктів», і, як неодноразово підкреслювалося, не існує Популістського Інтернаціоналу, священних текстів, з яких могли б черпати натхнення послідовники популістів, загальноновизнаних популістських ікон, а також

визнаної історичної наступності між популістськими проявами» [1]. Тонкоцентрична ідеологія не пропонує всеохопної мапи соціального світу, а представляє своєрідну ментальну карту, через яку індивіди аналізують та осмислюють політичну реальність. Популізм подібний до «хамелеона», оскільки, зазвичай проявляється у поєднанні з різними концепціями, актуальними для певного середовища у той чи інший час і прив'язується до будь-якої «повної» ідеології. Популізм – це набір ідей, орієнтованих на фундаментальне протистояння між народом і елітою. Популістська ідеологія є достатньо гнучкою, вона враховує сприйняття та потреби різних соціальних груп.

По-друге, основними рисами популістської ідеології є монізм та моралізм. Суспільство розглядається з погляду однорідних, моністичних груп з однаковими інтересами та цінностями. Розмежування на «простих людей» та «корумповану еліту» ґрунтуються на моральній основі. Перші зображуються як однорідна й добродесна спільнота, що уособлює моральну чистоту, а друга розглядається як однорідне угруповання з патологічною суттю. Але, хоча усі різновиди популізму використовують цей маніхейський принцип дуалізму Добра та Зла, визначення того, хто «народ», «простий люд», а хто «корумпована еліта», у всіх відбувається по-різному. Кожний популістський актор визначає ці групи відповідно до актуального контексту, тобто користуються невизначеністю даної символічної конструкції заради власної політичної вигоди.

По-третє, це ідея загальної волі. Йдеться не лише про захист інтересів «простих людей». Індивіди певної спільноти здатні об'єднати свою волю задля проголошення народного суверенітету як єдиного легітимного джерела політичної влади. У цьому сенсі популізм є набором ідей як повинна функціонувати політика. Вона має виражати спільну волю. Для розв'язання кризи потрібно, щоб вірний представник народу завоював владу, подолав зрадників і втілював у життя розумні рішення.

Але чи справді політичні агенти вірять у політику як боротьбу між народом та елітою, чи цинічно використовують цей дискурс для отримання електоральних переваг? На це питання, на переконання Каса Мудде та Христобала Ровира Кальтвассера «часто майже неможливо дати остаточну відповідь (не залізиши в голову популіста)» [2, с. 9].

Для подолання негативних наслідків популізму необхідний системний підхід, що враховує всі аспекти цього феномену. Ключовими компонентами стратегії протидії популістським тенденціям є зміцнення демократичних інститутів, забезпечення їх прозорості та підзвітності, підвищення рівня громадянської освіти, участі громадян у політичному

процесі, сприяння розвитку незалежних масмедіа. Їх поєднання створить стійке підґрунтя для демократичного поступу.

Література:

1. Aslanidis P. Is Populim an Ideology? A Refutation and a New Perspective. *Political Studies*. 2015. Vol. 64 (1). P. 88-104. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/1467-9248.12224>
2. Mudde C., Rovira Kaltwasser C. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* Cambridge: Cambridge University Press. P. 1–26.
3. Mudde C., Rovira Kaltwasser C. Exclusionary vs. inclusionary populism: Comparing contemporary Europe and Latin America. *Government and opposition*. 2013 Vol. 48, No. 2. P. 149-151. URL: <https://www.illiberalism.org/cas-mudde-and-cristobal-rovira-kaltwasser-exclusionary-vs-inclusionary-populism-comparing-contemporary-europe-and-latin-america/>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-33>

THE BLACK SEA – BETWEEN STRATEGIC CROSSROADS AND HUMAN SECURITY

Laza L.

*BA Student – Security Studies at the Department
of International Relations and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania*

Țoca C. V.

*Doctor of Geography,
Associate Prof. PhD at the Department of International Relations
and European Studies
University of Oradea
Oradea, Romania*

The Black Sea region is a strategic space where the geopolitical interests of the West and the East intersect. This area plays a key role in the national security of the riparian states and is also a good place to signal the interdependence between energetic, national, and human security. Energy resources are vital to the well-being of the population, but insecurity of supply